

**ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА
ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ БАЗ
ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ**

Для підготовки спортсменів високого рівня необхідні відповідні умови – сучасні навчально-тренувальні бази. У дослідженні визначено та досліджено основні фактори, які найбільш суттєво впливають на архітектурно-планувальну та функціонально-просторову організацію навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

Ключові слова: навчально-тренувальна база (НТБ), футбольний клуб.

Вступ. Фізкультурно-спортивні послуги використовуються суспільством для різнобічного фізичного й духовного розвитку, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань, формування здорового способу життя, продовження творчого довголіття, розумної й цікавої організації відпочинку населення. Спорт високих досягнень є найвищою фазою розвитку масової фізичної культури, що є запорукою здоров'я нації, підлітків, юнацтва. Для підготовки спортсменів високого рівня необхідні відповідні умови – сучасні навчально-тренувальні бази. Будь-який архітектурний витвір, в тому числі навчально-тренувальні бази футбольних клубів, повинен відповідати: по-перше, своєму призначенню, тобто соціальному процесу, для проведення якого створюється дане матеріальне середовище; по-друге, ставленню суспільства до цього процесу, що потребує певних умов для його проведення; і, по-третє, технічним та естетичним принципам його вирішення. Тому проектування громадських будівель та споруд повинне бути застосовано на врахуванні різносторонніх факторів: суспільно-соціальних, економічних, природно-екологічних, містобудівних, функціональних та архітектурно-композиційних.

Аналіз відомих досліджень у даній області. Досліджень архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів в

Україні та СНД не проводилося. Питання розвитку та типології фізкультурно-спортивних комплексів розкрито у дисертаційній роботі Зобової М.Г. «Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов (на примере городского округа Самара)» [1,2].

Постановка задачі. Визначення та дослідження основних факторів, які найбільш суттєво впливають на архітектурно-планувальну та функціонально-просторову організацію навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

У дослідженні визначено та проаналізовано ряд факторів, які найбільш суттєво впливають на архітектурно-планувальну та функціонально-просторову організацію навчально-тренувальних баз футбольних клубів, що в комплексі створюють ґрунт для формування такого специфічного типу спортивного закладу як навчально-тренувальна база футбольного клубу. Основні фактори поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори зумовлюються об'єктивними чинниками і обмежити їх вплив практично неможливо, тому вони переважають над внутрішніми. Серед зовнішніх факторів домінують суспільно-соціальні фактори, які визначають доцільність існування об'єкту дослідження: місце професійного спорту в суспільному житті, рівень популярності футбольного клубу, відповідність футбольного клубу міжнародним стандартам, спортивні досягнення футбольного клубу. Відповідно до ієрархічної структури наступною групою факторів є економічні фактори: етапність розвитку клубних споруд, економічні можливості футбольного клубу, можливість комерційного використання споруд клубу, рівень фінансування навчально-тренувальної бази клубу. До групи природно-екологічних факторів належать: зв'язок з природним середовищем (водойми, ландшафт, лісові масиви), кліматичні характеристики місцевості, екологічні характеристики місцевості, використання візуальних захисних властивостей навколишнього середовища. До групи містобудівних факторів віднесені: розміщення в структурі міста, району, ступінь транспортної доступності,

орієнтація та інші характеристики ділянки, можливість візуальної та містобудівної ізоляції будівлі.

Домінантне місце **суспільно-соціальних факторів** у ряду зовнішніх факторів, що впливають на організацію навчально-тренувальних баз футбольних клубів обумовлене соціальним попитом на індустрію різноманітності духовних запитів населення. Сучасні професійні футбольні команди в усьому світі складаються переважно із спортсменів – вихідців з різних країн. В складі всіх футбольних команд української футбольної Прем'єр-ліги є так звані «легіонери» - футболісти з кількох десятків країн СНД, Європи, Америки, Азії та Африки. Колективи футбольних команд приймають участь в різних спортивних змаганнях, підготовка до яких відбувається на навчально-тренувальних базах. Перед спортсменами ставляться певні завдання, для виконання яких не може бути розбрату на расовому, міжнаціональному чи побутовому підґрунті. Тому футбольна команда – це тісний колектив спортсменів, ієрархія в якому визначається лише рівнем спортивної майстерності. Створення та функціонування такого соціуму як професійна футбольна команда є яскравим та повчальним прикладом для численних вболівальників. В цьому плані значення навчально-тренувальної бази футбольного клубу є визначальним. Політика футбольного клубу щодо своїх постійних вболівальників завжди має зворотній зв'язок. Чим більше уваги в клубі приділяється зустрічам провідних спортсменів із вболівальниками, в тому числі проведення відкритих тренувань на навчально-тренувальних базах, залучення засобів масової інформації до постійного висвітлення життя команд, тим більше вболівальників створює емоційну підтримку під час футбольних матчів, що, в кінцевому рахунку, приваблює більше глядачів на трибуни стадіонів.

Рівень забезпеченості навчально-тренувального процесу напряму залежить від **економічних факторів**, в тому числі від рівня розвитку клубних споруд. Власники футбольних клубів вкладають значні кошти у розвиток клубної інфраструктури виділяючи першочергові об'єкти, нарівні із клубним стадіоном

це об'єкти навчально-тренувального призначення. Темпи та якість будівництва і облаштування навчально-тренувальної бази напряму залежать від економічних можливостей керівництва футбольного клубу. Поряд із власними та спонсорськими коштами футбольні клуби здійснюють свою економічну політику, отримуючи дохід від трансферів футболістів, реалізації телевізійних прав, розміщення реклами, продажу квитків та сезонних абонементів, продажу клубної атрибутики, здачі в оренду клубних спортивних споруд. Витрати футбольних клубів розділяються на капітальні та експлуатаційні витрати, а також податки до бюджету та відрахування в соціальні фонди. Капітальні витрати – це будівництво нових та реконструкція існуючих об'єктів; експлуатаційні витрати – поточний ремонт будівель та споруд, утримання навчально-тренувальної бази, витрати на заробітну плату працівників, трансферні придбання. Позитивний баланс між доходами та витратами футбольного клубу в умовах України мають лише окремі клуби, більшість команд вимушені вести комерційну діяльність для забезпечення власних потреб, в тому числі за рахунок здачі в оренду своїх спортивних споруд аматорським спортивним колективам в той час, коли вони не задіяні клубом. Економічні фактори є основоположною передумовою успішного функціонування футбольного клубу, а, отже, і його структурного підрозділу – навчально-тренувальної бази.

Розташування навчально-тренувальної бази футбольного клубу на місцевості вимагає врахування ряду **природно-екологічних факторів**. Для вибору земельної ділянки важливим фактором є природне середовище. Бажаною є рівнинна місцевість для можливості влаштування футбольних полів без зайвих витрат на вирівнювання рельєфу. Іншим аспектом є наявність водойми, річки або озера, що забезпечує безперешкодне використання прісної води для відпочинку на водоймі, господарських потреб навчально-тренувальної бази (полив газону тренувальних полів та ін.).

Суттєвим фактором є природні та кліматичні характеристики місцевості. Такі категорії архітектури як об'ємно-просторова композиція, планувальне

рішення, образ, масштаб і т.п. та навіть національні та регіональні ознаки багато в чому визначаються конкретними кліматичними умовами. Серед цих умов слід виділити:

- сейсмічність зони будівництва;
- фізико-геологічні характеристики ґрунтів, наявність ґрунтових вод;
- безпечні умови експлуатації (відсутність небезпеки зсувів, обвалів, осипів, селевих потоків, карстів, підземних виробок, повеней, затоплення атмосферними водами, порушення стабільності рельєфу внаслідок водної та вітрової ерозії, відсутність заболоченостей);
- світловий клімат, тепловий та акустичний клімат.

У сучасному будівельному процесі надзвичайно важливе врахування екологічних характеристик місцевості. Вивчення екології ділянки забудови проводиться з метою визначення ступеня забрудненості району, в якому заплановані роботи шляхом проведення екологічних вишукувань.

Група **містобудівних факторів** безпосередньо чи опосередковано впливає як на вибір місця розташування навчально-тренувальних баз футбольних клубів, так і на їх організацію. Найбільш складною проблемою є розміщення навчально-тренувальних баз у найбільших та великих містах, де необхідність їх створення обумовлюється дефіцитом вільних міських та приміських територій. Основними умовами, що визначають місце розташування навчально-тренувальної бази футбольного клубу, є необхідність значної площі для її будівництва та відстань відносно інших об'єктів клубної інфраструктури: клубного офісу, стадіону, лікувально-оздоровчого комплексу (при наявності), футбольної академії чи школи. Навчально-тренувальні бази футбольних клубів, подібно до санаторіїв-профілакторіїв, туристичних установ, таборів та будинків відпочинку, розташовуються переважно у приміських зонах, у найбільш сприятливих районах за природно-кліматичними та екологічними умовами, а також з точки зору можливості створення закритої від вільного доступу території. Наявність транспортної та інженерної інфраструктури поблизу території навчально-тренувальної бази футбольного клубу значно підвищує її

цінність з точки зору значного зниження капітальних витрат на будівництво об'єкту.

Внутрішні фактори визначають функціонування і розвиток системи у границях тих обмежень, що обумовлені зовнішніми факторами. До внутрішніх факторів відносяться функціональні та архітектурно-композиційні фактори. Серед внутрішніх факторів головним фактором, основою об'ємно-планувального рішення громадських будівель та споруд є **функціональний фактор**, призначення будівлі, тобто та суспільна діяльність людини, заради якої споруджується будівля. Для кожного виду громадських будівель характерний свій функціонально-технологічний процес, на основі якого до проектування висуваються певні вимоги. На навчально-тренувальних базах футбольних клубів основним процесом є навчально-тренувальна робота професійних футболістів, для чого створюється спортивно-тренувальна зона. До другорядних процесів на навчально-тренувальних базах відносяться проживання, харчування, лікування, відновлення, відпочинок, адміністративно-господарська діяльність. Функціональні зони навчально-тренувальної бази футбольного клубу проектуються за загальним та обмеженим доступом. Ця необхідність викликана специфікою навчально-тренувального процесу та даного типу об'єкту.

Наступною групою внутрішніх факторів є **архітектурно-композиційні фактори**. Метою створення архітектурної споруди є отримання, перш за все, найбільш раціонального рішення поставленого завдання. Архітектурна споруда здобуває певний художній образ високого емоційного впливу завдяки ідейному задуму, якому підпорядковані як вибір доцільної конструкції та матеріалу, так і їх пластична розробка. Так, основою для проектування навчально-тренувальної бази, як і будь-якої іншої будівлі, є архітектурно-планувальна концепція. Композиція будівель навчально-тренувальної бази футбольного клубу формується на основі доцільного вирішення функціональних задач, від організації внутрішніх просторів до зовнішньої форми будівлі, з врахуванням відповідності між функціональними та естетичними вимогами. Між

функціональністю та естетичністю повинен бути баланс для уникнення переважання тих чи інших аспектів. Розташування та форма усіх частин повинні бути задумані як елементи єдиної композиційної ідеї, як складові цілісної та виразної художньої форми при одночасній функціональності композиції об'єкту. Незважаючи на значні обмеження та складності вирішення всіх функціональних та технологічних вимог, процес проектування навчально-тренувальних баз футбольних клубів надає широкі можливості для досягнення виразного архітектурного образу. При вирішенні образу будівель навчально-тренувальної бази футбольного клубу основним фактором є індивідуальність. Об'єкти такого типу ніколи не мали типового вирішення і, при всій подібності функціонально-технологічної складової, їх образ завжди вирішувався виключно як індивідуальний.

Висновок. У роботі визначено та досліджено основні фактори, які найбільш суттєво впливають на архітектурно-планувальну та функціонально-просторову організацію навчально-тренувальних баз футбольних клубів.

Література

- 1. Зобова М.Г. Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов: автореф. дис. канд. арх.: спец.18.00.02. – Архитектура зданий и сооружений/ М.Г. Зобова. – Нижний Новгород, 2009. – 21 с.*
- 2. Зобова М.Г. История формирования и развития физкультурно-спортивных зданий и сооружений / М.Г. Зобова // Актуальные проблемы в строительстве и архитектуре. Образование. Наука. Практика: материалы областной 64-й Всероссийской научно-технической конференции по итогам НИР СГАСУ: тезисы докладов. – Самара, 2007. – С. 231 – 232.*

Аннотация

Для подготовки спортсменов высокого уровня необходимы соответствующие условия – современные учебно-тренировочные базы. В исследовании определены и исследованы основные факторы, которые имеют наибольшее влияние на архитектурно-планировочную и функционально-

пространственную организацию учебно-тренировочных баз футбольных клубов.

Ключевые слова: учебно-тренировочная база (УТБ), футбольный клуб.

Annotation

For the preparation of high-level athletes need appropriate conditions – modern study and training bases. The study identified key factors that influence the architectural and planning and functional-spatial organization of study and training bases of football clubs.

Keywords: study and training bases (STB), football club.